

Warszawa, 16 grudnia 2016 r.

KRD.RPD.126.2016.1.

Opinia prawna
w przedmiocie zmian zasad przyznawania stypendium doktoranckiego

I. Stan faktyczny

Do Zespołu Prawnego Rzecznika Praw Doktoranta wpłynęło zapytanie odnoszące się do zmian w sposobie przyznawania stypendium doktoranckiego i projakościowego na uczelni Pytającego, wprowadzonych na mocy nowego regulaminu przyznawania tychże świadczeń.

Obawy doktorantów w nowym akcie budzą w szczególności przepisy, zgodnie z którymi stypendium doktoranckiego i projakościowego nie otrzyma osoba, która realizuje studia doktoranckie z więcej niż jednej dyscypliny. Co więcej, pytający poddaje pod wątpliwość moc prawną regulaminu przyjętego w dniu 26 października 2016 r., przy założeniu, że jego przepisy mają znaleźć zastosowanie z mocą wsteczną od dnia 1 października 2016 r.

Ponadto, zaniepokojenie doktorantów budzi fakt, że Rektor uczelni zagroził, że jeśli doktoranci nie zaakceptują zmian w regulaminie, nie podpisze on żadnej decyzji przyznającej stypendium, a także, że z uwagi na brak środków z MNiSW nie przyzna żadnego stypendium doktoranckiego, tylko za takie uzna przyznaną 50 proc. doktorantom na danym wydziale uczelni "dotację projakościową".

II. Podstawa prawna

1. Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym (t.j. Dz. U. z 2016 r. Poz. 1842); dalej jako PSW.
2. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 13 kwietnia 2016 r. w sprawie studiów doktoranckich i stypendiów doktoranckich (Dz.U. z 2016 r. Poz. 558), dalej jako Rozporządzenie.

III. Analiza i wnioski

Odnosząc się do powyższych wątpliwości:

1. **Wykluczenie możliwości pobierania stypendium doktoranckiego przez osobę realizującą studia doktoranckie z innej dyscypliny.**

W tym przedmiocie brak jest ustawowego zakazu pobierania stypendium doktoranckiego przez osobę odbywającą studia doktoranckie z więcej niż jednej dyscypliny nauki. W tym zakresie obserwuje się jednak różne stanowiska uczelni. Zdaniem Krajowej Reprezentacji Doktorantów nie ma jednak wyraźnych przeszkód prawnych, aby doktorant pobierał stypendium doktoranckie na więcej niż jednych studiach doktoranckich, o ile wykazuje się wystarczającymi osiągnięciami i spełnia kryteria stypendialne.

Krajowa Reprezentacja Doktorantów zajęła w tym przedmiocie oficjalne stanowisko, które dostępne jest pod linkiem:

http://www.krd.orgicom.pl/include/user_file/ela/inne/stanowisko%20ws%20mozliwosci%20pobierania%20stypendium%20doktoranckiego%20na%20studiach%20doktoranckich%20z%20wi%C4%99cej%20ni%C5%BC%20jednej%20dyscypliny.pdf

2. Moc prawna regulaminu przyznawania stypendium doktoranckiego i projakościowego przyjętego w dniu 26 października 2016 r., wchodzącego w życie z mocą wsteczną z dniem 1 października 2016 r. i znajdującego zastosowanie do procedury oceny wniosków o przyznanie stypendium na rok akademicki 2016/2017.

W odniesieniu do przedstawionego powyżej zagadnienia wskazać należy, że tego typu praktyka władz uczelni zasługuje na jednoznaczną krytykę. Choć przepisy jasno nie wskazują, z jakim wyprzedzeniem winny być przyjmowane akty wewnętrzne w uczelni, to odnieść należy się do ogólnych zasad stanowienia prawa. Przedstawiony przez Pytającego przypadek ocenić należy jako sprzeczny z podstawowymi zasadami techniki prawodawczej. Przyjęcie nowego regulaminu w toku procedury aplikowania o stypendia uniemożliwiło adresatom norm prawnych – doktorantom – przygotowanie się do nowych kryteriów, które będą wyznacznikiem oceny złożonych przez nich wniosków. Praktyka taka jest sprzeczna z zasadą pewności prawa, mającą na celu ochronę sytuacji prawnej jednostek.

Za naganny uznać należy nie tylko fakt, że przyjmując regulamin przyznawania stypendiów w październiku 2016 znalazł on zastosowanie do procedury stypendialnej 2016/2017, a zatem, że nie wprowadzono stosownego i wymaganego w państwie prawa *vacatio legis*, ale także fakt, że naruszono rudymetarną zasadę niedziałania prawa wstecz, skoro regulamin ów znajduje zastosowanie z mocą wsteczną od dnia 1 października 2016 r. Co prawda, zasadę *lex retro non agit* nie postrzega się jako bezwzględna. Doktryna i orzecznictwo dopuszczają od niej nieliczne odstępstwa w uzasadnionych przypadkach, np. gdy nowe przepisy poprawiają sytuację prawną

adresatów norm prawnych, bądź gdy wymagają tego względy sprawiedliwości. Nie ulega jednak wątpliwości, że żadna z takich przesłanej tutaj nie zachodzi.

3. Odmowa przyznania stypendium doktoranckiego

Zgodnie z art. 200 PSW uczestnik studiów doktoranckich **może otrzymać stypendium doktoranckie**. Ustawodawca nie wskazał zatem, że uczestnik studiów doktoranckich „otrzymuje” stypendium a jedynie, iż może je otrzymać. Zgodnie z wykładnią literalną wskazać zatem należy, że ustawodawca pozostawił uczelniom swobodę w zakresie przyznawania stypendium doktoranckiego. Oznacza to, że zgodnie z aktualnym stanem prawnym rektor nie ma obowiązku przyznania stypendium doktoranckiego. Jest to przejawem tzw. autonomii uczelni. Oczywiście przedstawioną w zapytaniu praktykę ocenić należy negatywnie, jako naruszającą interesy doktorantów, niemniej w świetle obowiązującego prawa jest ona dopuszczalna, bowiem **to od decyzji rektora zależy, czy stypendium doktoranckie zostanie przyznane czy też nie. Dotyczy to zarówno konkretnego przypadku jak i kwestii polityki uczelni w zakresie obligatoryjności przyznawania stypendiów doktoranckich w uczelni w ogóle.**

Na marginesie rozważań warto odnotować, że zgodnie z nowelizacją ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym z dnia 23 czerwca 2016 r., począwszy od roku akademickiego 2017/2018 stypendium doktoranckie będzie musiało zostać zapewnione przez uczelnię grupie co najmniej 50% uczestników stacjonarnych studiów doktoranckich w każdej jednostce naukowej, rozpoczynających studia doktoranckie w roku 2017/2018. Aktualnie takiego obowiązku uczelnia jednak nie ma.

Abstrahując jednak od powyższego, za naganną należy uznać praktykę uzależniającą przyznanie jakiegokolwiek stypendium doktoranckiego na uczelni od faktu, czy właściwy organ samorządu doktorantów pozytywnie zaopiniuje nowoprzyjęty regulamin przyznawania wyżej wymienionych świadczeń. Czym innym jest bowiem stypendium stanowiące gratyfikację za osiągnięcia naukowe, a czym innym realizacja wymaganej przez prawo procedury.

*Zespół Prawny
Rzecznika Praw Doktoranta*